

Fylkesmannen i Hedmark

Postboks 4034
2306 HAMAR

Deres ref.: 2015/1216
Vår ref.: 15/1744-2
Saksbehandler: Karin Stubberud Stey
Dato: 28.04.2015

Lovfortolkning - Helse- og omsorgstjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven

Helsedirektoratet viser til brev av 18. februar 2015. I brevet bes det om en vurdering av retten til medvirkning og informasjon etter helse- og omsorgstjenesteloven § 9-3, og hvem som skal anses som pårørende i saker etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 der brukeren selv ikke er i stand til å oppgi eller ta stilling til spørsmålet om nærmeste pårørende. Slik direktoratet forstår henvendelsen, gjelder spørsmålet særlig om prioritetsrekkefølgen i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b kan fravikes der forholdet mellom brukeren og den aktuelle pårørende er slik at det ikke kan legges til grunn at vedkommende ivaretar brukerens interesser.

Det følger av helse- og omsorgstjenesteloven § 9-3 siste ledd at pårørende er den som er definert som pårørende i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b. Dette må forstås slik at pårørende etter kapittel 9 er den som i pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b er definert som *nærmeste pårørende*. Det vises blant annet til forarbeidene til de nå opphevede reglene i sosialtjenesteloven kapittel 6A, Ot.ptp.nr.58 (1994-95), hvor det fremgår at én pårørende kan opptre med partsrettigheter i saken. Dette var gjeldende rett frem til opphevelsen av sosialtjenesteloven kapittel 4A, og må fortsatt legges til grunn.

Etter pasient- og brukerrettighetsloven § 1-3 bokstav b regnes pasientens nærmeste pårørende som den pasienten selv oppgir som nærmest. Pasientens rett til fritt å velge hvem som skal regnes som pårørende er begrunnet med at det kan tenkes tilfeller hvor forholdet mellom pasienten og pasientens nærmeste familie er slik at det ikke er naturlig at disse ivaretar pasientens rettigheter mot hans eller hennes ønske. Den pasienten oppgir som nærmeste pårørende har ikke plikt til å påta seg oppgaven. Pasienten kan også endre valg av nærmeste pårørende.

I de tilfeller der pasienten ikke er i stand til å oppgi eller ta stilling til spørsmålet om nærmeste pårørende, følger det av bestemmelsen at den nærmeste er den av de pårørende som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten likevel slik at det tas utgangspunkt i den rekkefølge som er angitt, dvs. ektefelle, registrert partner, personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten, barn over 18 år, foreldre eller andre med foreldreansvaret, søsken over 18 år, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står

Helsedirektoratet - Divisjon spesialisthelsetjenester

Avdeling bioteknologi og helserett
Karin Stubberud Stey, tlf.: 24163543

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

pasienten nær, verge eller fremtidsfullmektig med kompetanse på det personlige området.

Ved vurderingen av om for eksempel foreldre skal anses som pasientens nærmeste pårørende må det ses hen til om disse har varig og løpende kontakt med pasienten eller om andre i større grad har varig og løpende kontakt. Dersom pasientens foreldre for eksempel på grunn av en konfliktsituasjon ikke har noe kontakt med pasienten vil det ikke være naturlig at disse ivaretar pasientens rettigheter.

Formålet med å oppgi nærmeste pårørende er primært at de skal ivareta pasientens interesse/beste. Dersom det foreligger opplysninger som tilsier at nærmeste pårørende handler i strid med pasientens beste, for eksempel hvis vedkommende er anmeldt for å ha begått straffbare handlinger overfor pasienten, vil det være i strid med bestemmelsens formål (og reelle hensyn) at vedkommende har de rettigheter som etter lovverket tilkommer pasientens nærmeste pårørende. Det samme må gjelde i saker etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9.

Bestemmelsen om at den nærmeste er den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten, kan også medføre at verge eller fremtidsfullmektig med kompetanse på det personlige området (som også omfatter myndighet på helseområdet) anses som nærmeste pårørende når pasienten selv ikke har oppgitt andre. Om en verge eller en fremtidsfullmektig kan anses som nærmeste pårørende når pasienten selv ikke har oppgitt andre, avhenger av hva som ligger innenfor vergen eller fremtidsfullmektigens mandat (kompetanse).

Vennlig hilsen

Kristin Cordt-Hansen e.f.
avdelingsdirektør

Karin Stubberud Stey
seniorrådgiver

